

ॐ श्रीअनन्तलङ्घिनिधानाय श्रीगौतमगणधराय नमः

बहुश्रुतधरश्रीमद्आनन्दसागरस्वरीश्वरेभ्यो नमः

श्रीजिनकीर्तिसूरिणा विरचिता

स्वोपज्ञानमस्कारस्तववृत्ति

श्रीजैनज्ञासनसंरक्षक, कलिकालकल्पतरु, वादिगजकैवरी, वर्धमानजैनगममंदिरसंस्थापक, नूतनपंथमूलोच्छेदक, बहुश्रुतधरश्रीमद्
आनन्दसागरस्वरीश्वरस्तस्य शिष्यरत्न, अनुयोगाचार्य, पंन्यासप्रवर, विजयसागरगणिवरभुजिष्यशिष्य मुनिश्रीचंदनसागरेण संशोधिताः।

मुनिश्रीमेघमागरेण प्रोत्साहितास्तुर्यपुरचंदरे छापरीआशेरीस्थितश्रमणोपासकामृतपामार्थिकसहायबलेन मुद्रापिता ।

वीर सं० २४७०]

प्रकाशक-चंदनमागरज्ञानभंडार वेजलपुर

०-१०-०

[प्रति ४४०]

मुद्रकः शा. फकीरचंद मगनलाल बदामी

मुद्रणालयः वी 'जैन विजयानन्द' प्रि. प्रेस, -सुरत.

શ્રીનમસ્કારસ્તવવૃત્તિમાં પ્રસ્તાર, લાંગા, નટ, ઉદ્દિષ્ટ, આનુપૂર્વિક, અનાનુપૂર્વિક અને પશ્ચાનુપૂર્વિકની રીતિ ઘણી સુંદર રીતે કોન્ટ્રાક્ટોપૂર્વક સમજાવવામાં આવી છે.

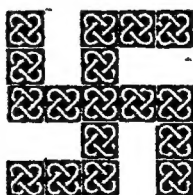
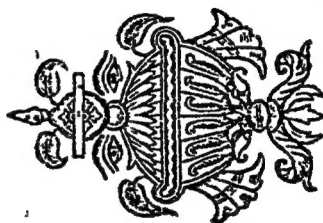
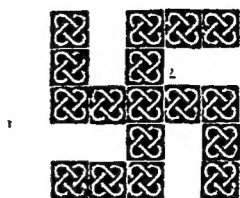
પરમપૂજ્ય પાળંડીવિજેતા સુનિવર્થ શ્રીહંસસાગરજી મહારાજશ્રીના સંસારીપણે સુપુત્રી બાલપ્રદ્ય્યાશિણી સાધવીજી મહારાજ શ્રીવિદ્યાશ્રીજીની રચેલી “શ્રીવિદ્યાસંગીતાવલી”ની ઘણી માગણી થવાથી તેમજ જ્ઞેનજનતામાં સારી રીતે આહરને પામેલ હોવાથી તેની બીજી આવૃત્તિ છપાવવા માટે (મુસ્ત) છાપરીઆશેરીના કેટલાક ગૃહસ્થોનો ઉદ્દાસ થયેલો અને તે માટે સારી રકમ શ્રી છોટાલાલ મનસુખલાલ સુનસરફ (જેક મેનેજર) વિગેરે તરફથી ભેગી થયેલી પરંતુ તેટલામાં તો આની બીજી આવૃત્તિ તરીકે વેજલપુરનિવાસી શ્રેષ્ઠીવર્યો ગાંધી નગીનદાસ વાડીલાલ તથા ગાંધી રતિલાલ મંગલદાસ તરફથી ૧૦૦૦) રૂપી છપાવાતી હોવાનું જાણવામાં આવતાં તે માટે ભેગી થયેલ રકમનો ઉપયોગ લગભગ તેટલો ખર્ચ લાગે તેવો કોઇપણ અન્ય છપાવેલો તેવું નક્કી કરવામાં આવેલ તે અનુસાર આ નમસ્કારસ્તવવૃત્તિ નામનો અમૂલ્ય અન્ય શ્રી છોટાલાલ મનસુખલાલ વિગેરેની સહાયથી પ્રતિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે.

બીસમી સદીમાં થયેલ મહાપાળંડીનતનપન્થીવિજયરામચંદ્રસૂરિજીએ અમાજમાં કપોલકલ્પન રીતે આરાધનામાં ખડી કરેલ પર્વતિથિની કયવૃદ્ધિની શાસ્ત્ર અને પરંપરાથી વિરુદ્ધ માન્યતા, જન્મમરણના ચૂનકોનું ઉત્થાપનું, અહણ વિગેરે અસંજ્ઞાયના રચાનોની

અવગણના કરવી, ગહણની અપવિત્રતાને છડેયોક ન માનવી વિગેરે અનેક ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણાઓ કરીને સમાજનું શાન્ત વાતા-
વરણ છિત્રલિત કરી મૂકેલ. તેમનાં-વિ. રામચંદ્રસૂરિના તથા તેમને જમાવેલ ટોળીના તમામ પાખંડોને ખુલ્લા કરનાર તેમજ
તેની ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણાઓનો ખુલ્લી રીતે પડકાર કરનાર ધર્મવીર, બહુશ્રુતધર, પૂં આચાર્યદેવેશ શ્રીમદ્ આનંદસાગર-
સૂરીશ્વરજી મહારાજશ્રીને હજી સુધી છપાયેલ નથી તેવો આ અપૂર્વ ગ્રંથ છપાવવાનો મારો વિચાર વિનતિપૂર્વક દર્શાવતાં
પરમકૃપાલુ તેઓશ્રીમાને આ ગ્રંથની કરાવી રાજેલ પ્રેસકોપી મને આપી જેના યોગે હું આ ગ્રંથ પ્રસિદ્ધ કરવા શક્તિમાન
થયો હોઈ તે બદલ અત્ર તેઓશ્રીનો પરમોપકાર માનું છું.

સદરહુ પ્રેસકોપીને મૂળ ત્રત જોડ મેલવવા માટે આની મૂળ ત્રત પૂં સુનિશ્રી રંચનવિજયજી મહારાજશ્રી
પાસેથી પ્રાપ્ત કરી છ તે બદલ તેઓનો પશ્ચ અત્ર કૃણી છું.

પ્રેસકોપી તથા હસ્તલિખિત ત્રત બંનેને મેલવી જોયા બાદ છપાવતાં જોટલી બની શકી તેટલી શુદ્ધિની કાલજી રાખી
છે છતાં યે પ્રેસકોપથી અગર દ્વિદોષથી કોઇ સ્થાને અશુદ્ધિ રહી હોય તો તે બદલ વિકાન પુરૂષોએ મમા આપીને સુધારા
સૂચવવા તેમજ સુધારીને વાંચવા કૃપા કરવી.

ॐ श्रीअनन्तलब्धिनिधानाय श्रीगौतमगणधराय नमः
बहुश्रुतधरश्रीमद्भानन्दमागरसूरीश्वरेभ्यो नमः

श्रीजिनकीर्तिसूरिणा विरचिता

स्वोपज्ञानमस्कारस्तववृत्ति

ॐ नमः सिद्धं । जिनं विश्वत्रयीवृद्ध, मभिवृद्धविधीयते । परमेष्ठिसूत्रव्याख्या, गणितप्रक्रियाऽन्विता ॥१॥ तत्रादावभि-
धेयगर्भा समुचितेष्टदेवता नमस्काररूपमंगलप्रतिपादकां गाथामाह—

परमेष्ठिनमुक्कारं, शुणामि भस्तीह तन्नवपयाणं । पत्थार १, भंगसंख्या २, नहु ३, दिङ्गा ४ कहणेणं ॥१॥

व्याख्या परमेष्ठिनोऽर्हदादयस्तेषां नमस्कारः श्रुतस्कंधरूपो नवपदाष्टसंवदष्टषष्ठ्यक्षरमयो महामंत्रस्तं भक्त्या स्तवीमि,
तस्य नमस्कारस्य नवसंख्यानां पदानां प्रस्तारो भंगसंख्या नष्टमुद्दिष्टं आदिशब्दाश्रुपूर्व्यनानुपूर्व्यादिगुणनमहिमा च, एतेषां
कथनेन तत्रादौ प्रथमो व्यस्तमपि बहुवक्तव्यं प्रस्तारमुल्लंघ्य स्वल्पवक्तव्यं भंगपरिमाणे करणमाह—

एगाईण पयाणं, गणअंताणं परुत्परं गुणणे । अणुपुन्विप्पमुहाणं, भंगणं हुंति संखाउ ॥२॥

व्याख्या इह गणः स्वाभिमतः पदममुदायः ततः एकादीनां पदानाम् द्विकत्रिकचतुष्कपंचकादिगणपर्यन्तानां स्थापितानां

पक्षधरं गुणने-ताडने आनुपूर्व्यनानुपूर्व्यादिभंगानां संख्या स्युः, तथाहि-एकादीनि पदानि नवपर्यन्तानि क्रमेण स्थाप्यन्ते १।२।३।४।५।६।७।८।९। अत्र मिथोगुणने यथा अत्राद्यस्यैकरूपस्य पदस्य द्वितीयाभावेन मिथोगुणनाभावात् एक एव भंगः, तथा एकद्विकयोर्गुणने जातौ द्वौ द्विकगणस्य भंगसंख्या २ द्वौ त्रिभिर्गुणितौ जाता षट्, एषा त्रिकगणस्य भंगसंख्या ३, ततः षट् चतुर्भिर्गुणिता जाताश्चतुर्विंशतिः एषा चतुष्कगणस्य भंगसंख्या ४, ततः अतुर्विंशतिः पंचभिर्गुणिता जातं विंशत्युत्तरं शतं एषा पंचकगणस्य भंगसंख्या ५, विंशत्युत्तरशतं षड्भिर्गुणितं जातानि सप्तशतानि विंशत्युत्तराणि एषा षट्कगणस्य भंगसंख्या ६, इयं च सप्तभिर्गुणिता जाता पंचसहस्रश्चत्वारिंशदधिका एतावती सप्तकगणस्य भंगसंख्या ७, इयं अष्टभिर्गुणिता जाता अष्टकगणस्य भंग संख्या अत्वारिंशत्सहस्राणि त्रीणिशतानि विंशत्युत्तराणि ८, एते भंगा नवभिर्गुणिता जाता स्त्रिंशो लक्षाः द्वाषष्टिः सहस्राः अशीत्यधिकानि अष्टौ शतानि च एषा नमस्कार नवपदानां आनुपूर्व्यां अनानुपूर्व्यां पथानुपूर्व्यां भंगानां संख्या ९. एता एव भंग संख्या गाथाभिगद-

एगस्स एगभंगो, दोणं दो चेव तिण्हच्छभंगा । चउबीसं च चउणं, वीसुत्तर सयं च पंचण्हं ॥३॥

सत्तसयाणि वीसा, छण्हं पणसहसचत्तसत्तणं । चालीससहस्सत्तिसया, वीसुत्तरा हुंति अट्ठण्हं ॥४॥

लक्खत्तिगं बासडी, सहस्स अट्ठयसयाणि तह । असीइ नवकार नवपयाणं, भंगसंखाउ नायव्वा ॥५॥

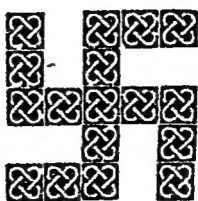
गाथान्नयं स्पष्टं
एषां भगानामन्याह-

तथ्य पठमाणुपुर्व्वी, चरमा पञ्चाणुपुर्व्विव्या नेया । सेसाओ मज्झिमाओ, अणणुपुर्व्वीओ सञ्चाओ ॥६॥

स्पष्टा अत्र पंचपदीमाश्रित्य विंशत्युत्तरशतभंगकयंत्रकं लिख्यते यथा, अथ प्रस्तासमाह—

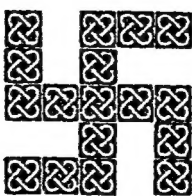
अणुपुर्व्विभंग हिट्ठा जिहं, ठविय अगओ उवर्णि सरिसं । पुर्व्वि जिह्वाइ कमा, से से सुतुं समयभेयं ॥७॥

व्याख्या—आनुपूर्व्वी भंगस्य पूर्व्वन्यस्तस्योपलक्षणत्वादनानुपूर्व्वीभंगस्याऽपि पूर्व्वन्यस्तस्याऽधस्तात् द्वितीयपंक्तावित्यर्थः, ज्येष्ठ सर्व्वप्रथमं अंकं स्थापय इति क्रिया सर्व्वत्र योज्या तथाऽग्रत उपरीति उपरितनपंक्तिमदशं अंकराशी मितिगम्यं स्थापय तथा पूर्व्वमिति यत्र ज्येष्ठः स्थापितस्ततः पूर्व्वभागे पश्चाद् भाग इत्यर्थः ज्येष्ठानुजेष्टादिक्रमात् शेषान् स्थापय अंकानिति गम्यं चक्ष्यमाणगाथारीत्या सदृशांक स्थापना समयमेदं स्तं मुक्त्वा—तालियित्वेत्यर्थः तत्र पंचपदीमाश्रित्योदाहरणं यथा १२३४५ षष्ठाऽऽनुपूर्व्वी अत्र एकस्य सर्व्वज्येष्ठत्वेन तस्यापर ज्येष्ठाभावात् किञ्चिन्तदधः स्थाप्यते, ततो द्विकस्यैकको ज्येष्ठः स्यादतः स तदधः स्थाप्यते, अग्रत उपरीति उपरितनपंक्ति सदृशोऽंकराशि ३४५ रूपः स्थाप्यते, शेषोऽत्र द्विकस्ततः सः पूर्वं स्थाप्य जाता द्वितीयापंक्तिः २१३४५, अथ तृतीयपंक्तौ बाधस्य द्विकस्य एकको ज्येष्ठोऽस्ति परं तस्मिन् स्थाप्यमानेऽग्रत उपरितनांक १३४५ रूपः स्थापने सदृशांकस्थापनारूपः समयमेदः स्यात् ततो द्विको मुच्यते एकस्य च ज्येष्ठाभावात्पागः ततः एककं द्विकं च मुक्त्वा त्रिकस्य ज्येष्ठो द्विकोऽस्ति तदधः स्थाप्यते अग्रत उपरि सदृशो ४५ रूपावंकौ स्थाप्यौ पूर्वं च शेषावेककः त्रिको ज्येष्ठादिक्रमात् स्थाप्यो जाता तृतीयपंक्तिः १३२४५ ॥

५	१. १. १. १. १. १.
	५ ५ ५ ५ ५ ५
	४ ४ ३ ३ २ २
	३ २ ४ २ ३ ३
	२ ३ २ ४ ३ ४
४	२ २ २ २ २ २
	५ ५ ५ ५ ५ ५
	४ ४ ३ ३ १. १.
	३ १. ४ १. ४ ३
	१. ३ १. ४ ३ ४
३	३ ३ ३ ३ ३ ३
	५ ५ ५ ५ ५ ५
	४ ४ २ २ १. १.
	२ १. ४ १. ४ २
	१. २ १. ४ २ ४
२	४ ४ ४ ४ ४ ४
	५ ५ ५ ५ ५ ५
	३ ३ २ २ १. १.
	२ १. ३ १. ३ २
	१. २ १. ३ २ ३
१.	५ ५ ५ ५ ५ ५
	४ ४ ४ ४ ४ ४
	३ ३ २ २ १. १.
	१. २ १. ३ २ ३
	१. २ १. ३ २ ३

१०	१. १. १. १ १. १
	४ ४ ४ ४ ३ ४
	५ ५ ३ ३ २ २
	३ २ ५ २ ५ ३
	२ ३ २. ५ ३ ५
९	२ २ २ २ २ २
	४ ४ ४ ४ ४ ४
	५ ५ ३ ३ १. १.
	३ १. ५ १. ५ ३
	१. ३ १. ५ ३ ५
८	३ ३ ३ ३ ३ ३
	४ ४ ४ ४ ४ ४
	५ ५ २ २ १. १.
	२ १. ५ १. ५ २
	१. २ १. ५ २ ५
७	४ ४ ४ ४ ४ ४
	३ ३ ३ ३ ३ ३
	५ ५ ३ २ १. १.
	२ १. ५ १. ५ २
	१. २ १. ५ २ ५
६	५ ५ ५ ५ ५ ५
	३ ३ ३ ३ ३ ३
	४ ४ २ २ १. १.
	१. २ १. ४ २ ४
	१. २ १. ४ २ ४

११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००	१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००	१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००	१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००	१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००	१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००	१ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

अथ चतुर्थपक्तौ एककस्य ज्येष्ठापात्रात्तं भुक्त्वा त्रिकस्याऽधोज्येष्टः स्या-
प्यने परं तथा समयभेदः-स्यात्ततोद्विकं त्यक्त्वा सर्वज्येष्ट एककः स्याप्यः,
अग्रतःपरितनसदृश २४५ रुपा अंकाः स्याप्याः शेषश्चात्रत्रिकः सपूज्यं
स्थाप्यः जावाश्चतुर्थी पंक्तिः ३१२४५, एवमनया प्रक्रियया तावज्ज्ञेयं
यावच्चरमपंक्तौ पंचचतुश्चक्रत्रिकद्विकैकाः ५४३२१ । अथ प्रस्तारकर-
णांतरं विवक्षुः प्रस्तावनागाथासाह—

एगाईणपयाणं, उट्टुअहो आयया सुपंतीसु । पच्छारकरणमचरं भणासि परिवहु अंकेहि ॥८॥

व्याख्या-इह एकादीनां पदानाद्युध्वार्ध आयता पंक्तयः प्रस्तार्यते, ततस्तासु पंक्तिषु प्रस्तारस्य करणमपरं भणामि परिवर्त्तिकैः इह यस्यां पंक्तौ यावद्धिर्वरैरेकैकं पदं परावर्त्यते तस्यां २ पंक्तौ तदंशं संख्यायाः परिवर्त्तिक इति संज्ञा तत्र पूर्वं परिवर्त्तिकानयने करणमाह-

अंतर्केण विभक्तं गणगणियं लब्धु अंकु सेसेहि । अहयन्वो परिवद्धो, नेया नवमाह पंतीसु ॥२॥

व्याख्या गणस्य-गच्छस्य प्रस्तात्रादत्र नवकरूपस्य गणितं विकल्प भंगसंख्या ३६२८० रूपं, तदंत्याकिनाऽत्र नवकरूपेण भक्तं लब्धं ४०३२० ततो नवमपंक्तावयं परिवर्त्तिको ज्ञेयाः, कोऽर्थः अस्यां पंक्त वेतावन्त एतावतां वारान्नवमाष्टममप्तमादीनि पदान्यधोऽधोन्यसनीयानि तथा लब्धोऽंकः ४०३२० रूपैरष्टभि र्भज्यते लब्धं ५०४० अयमष्टमपंक्तौ परिवर्त्तोऽस्य च प्राग्वत् शेषैः सप्तभिर्भागे लब्धं ७२० सप्तमपंक्तावयं परिवर्त्तः अस्य च प्राग्वत् शेषैः षड्भि र्भागे लब्धं १२० षष्ठ पंक्तौ परिवर्त्तऽक्रोयं तस्य च पंचभि र्भक्ते लब्धं २४ पंचमपंक्तौ परिवर्त्तः अस्य चतुर्भि र्भागे लब्धं ६ चतुर्थ पंक्तौ परिवर्त्त अस्य तु त्रिभि र्भागे लब्धं द्वयं २ तृतीयपंक्तौ परिवर्त्तोऽस्य द्वाभ्यां भागे लब्धं १ द्वितीयपंक्तौ परिवर्त्त तस्याप्येकेन भागे लब्धः १ एकः प्रथमपंक्तौ परिवर्त्तोऽथ एतानेव परिवर्त्तान् प्रकारान्तरेणानयति-

पुञ्चगण भंगसंख्या, अहवा उत्तरगणंस्मि परिवद्धो । निय २ संखा निय २ गणअंतर्केण भत्तन्वा ॥१०॥

व्याख्या-अथवा शब्द प्रकाशान्तरेण पूर्वगणस्य या भंगसंख्या 'एगस्स एग भंगो' इत्यादिका सैवोत्तरगणे परिवर्त्तस्सु तुल्य इत्यर्थः, तथाहि-एककरूपस्य पूर्वगणस्य या भंगसंख्या एकरूपा, सैवोत्तरगणे द्विकरूपे परिवर्त्तः तथा द्विकगणस्य भंग संख्या

द्विकरुपा, उत्तरगणे त्रिकरूपे परिवर्त्तोऽपि द्वयरूपः तथा त्रिकगणे भंगा षट्, ततश्चतुर्थगणे परिवर्त्तोऽपि षट्करुपः, तथा चतुर्थगणे भंगा २४ पंचमगणे परिवर्त्तोऽपि २४ रूपः, एनमग्रतोऽपि ज्ञेयं, अथोत्तरार्द्धेन परिवर्त्तनयने तृतीयं प्रकारमाह; 'निय' २ इति । अथवा निज २ गणस्य भंगसंख्या निजनिजेन गणस्यांत्यांकेन भक्ता परिवर्त्तः स्यात्, तथाहि-एकगणस्य संख्या भंगसंख्यकरुपा सांस्यांकेनौत्रैकरूपेण भक्ता लब्ध एकोऽयमाद्यपंक्तौ तथा द्विकगणे भंगसंख्याद्वयरुपा सा द्विकगणस्यांत्यांकेन द्विकरूपेण भक्ता लब्ध एकोऽत्रापि परिवर्त्तो एक एव तथा त्रिकगणे भंगसंख्या षट् स्वरुपा सा त्रिकगणस्यांकेन त्रिक त्रिकरूपेण भक्ता लब्धौ द्वौ त्रिकगणे परिवर्त्तः । तथा चतुर्थगणे भंगसंख्या २४ रुपा सांत्यांकेन चतुष्करूपेण भक्ता लब्धाः षट् अत्रायं परिवर्त्तः एवमग्रतोऽपि ज्ञेयं । अथैतावनेन परिवर्त्तान् पूर्वानुपूर्व्या गाथाबन्धेनाह-

दृग १ दृग २ दु ३ दु ४ चउवीसं ५ वीसुत्तरसंयं च ६ ।

सत्तसयवीसा७ पणसहसा, चालीसा८ चत्तसहससातिसयवीसा९ ॥११॥
-स्पष्टा इयं परिवर्त्तस्थापना । अथ परिवर्त्तैः ।

१	२	३	४	५	६	७	८	९
१	१	२	६	२४	१२०	७२०	५०४०	४०३२०

प्रस्तुतं प्रस्तारयुक्तिं माषा-
द्वयेनाह-

परिवृष्टंकपमाणा, अहो२ अंतिमाहपंतीसु । अंतिम पमिह अंका, ठविज्ज वलिअ समयभेयं ॥१२॥
जा सयलभंगसंखा, नवरं पंतीसु दोसु पढमासु । कमउक्कमओ दुन्हवि, सेसे अंके ठविज्जासु ॥१३॥

व्याख्या—स्वस्वरिचर्चाकप्रमाणस्तत् संख्यास्तु अल्यवान् पञ्चानुपूर्व्याऽन्त्यादिषु पङ्क्तिष्वन्त्यप्रभृतीनां कानऽधोऽधः स्था-
पयेत् समयभेदं वर्जयित्वा सकलभंगसंख्यापूर्तिं यावत् नवरं प्रथमपङ्क्तिद्वये प्रथमद्वितीयपङ्क्तयोरित्यर्थः शेष अंकद्वयं क्रमो-
त्क्रमाभ्यां स्थाप्यं, पंचपदानाश्रित्य भावना यथा अत्रांत्यापङ्क्तिः पंचमी तस्यां च चतुर्विंशतिरूपः परिवर्त्तकः ततश्चतुर्विंशति
वारानंत्योऽंक पंचकरूपः स्थाप्यः, ततश्चतुष्कत्रिकद्विकैककाः क्रमेण चतुर्विंशति चतुर्विंशतिवारानऽधोऽधः स्थाप्याः, यावज्जाता
सकलभंगसंख्या विंशत्युत्तरशतरूपा संपूर्णा, ततः चतुर्थपङ्क्तौ षट्करूपः परिवर्त्तक समयभेदकारिणमंत्यमपि पंचकं मुक्त्वा
चतुष्कत्रिकद्विकैककाः षट् वारान् स्थाप्याः, ततः षट्वारान् पंचकः स्थाप्यः ततः समयभेदकरं चतुष्कं मुक्त्वा त्रिकद्विकैककाः
षट् षट् संख्यान् वारान् स्थाप्याः, ततः समयभेदकरं त्रिकं मुक्त्वा पंचक चतुष्कद्विकैककाः षट् २ संख्याः स्थाप्याः, ततः समय-
भेदकं द्विकं मुक्त्वा पंचकचतुष्कत्रिकैककाः षट् २ संख्याः स्थाप्याः, ततः समयभेदकरमेकं त्यक्त्वा पंचकचतुष्कत्रिकद्वि-
काः षट् षट् संख्या स्थाप्याः, जाता चतुर्थपङ्क्तिः संपूर्णाः, अथ तृतीय पङ्क्तौ द्विकरूपः परिवर्त्तकः ततः पंचकं चतुष्कं समय-
भेदकरं मुक्त्वा त्रिकद्विकैकका द्वि द्वे स्थाप्याः, ततः पंचकं त्रिकं च मुक्त्वा चतुष्कद्विकैककाः द्विद्विः स्थाप्यः ततश्चतुष्कत्रिकै-
ककाः ततश्चतुष्कत्रिकद्विकाः ततस्त्रिकद्विकैककाः ततः पंचकत्रिकद्विकाः एवमंत्यादयोऽंकाः समयभेदकरा-
नंकान् मुक्त्वा द्विद्विः स्थाप्याः तावत् यावत् संपूर्णा तृतीया पङ्क्तिः स्यात् आदिपङ्क्तिद्वये च शेषावकौ पूर्वभंगे क्रमात् द्वितीय
भंगे तु क्रमात् स्थाप्यौ यावत् द्वेऽपि पङ्क्ती संपूर्णे स्याताम्, अथ समयभेदस्वरूपम् प्राह -

जंमि य निविष्टो, खलु सो चैव हविजा अंकविज्ञासो । सो होह समयभेओ, वज्जेयन्वो पगत्तेण ॥१४॥ स्पष्टा ।

अथ नष्टानयनेकरणमाह—

नष्ट को भाइज्जह, परिवष्टेहिं हंहति माईहिं । लद्धा अंताइगया, तयगिगमं जाण नहुंतु ॥१५॥
हगसे सेसेसंका ठाविज्ज कमेण सुन्न । सेल्लंभि लद्धं करु, इगहीणं उक्कमओ ठवसु सेसंके ॥१६॥ युग्मम् ।
व्याख्या—नष्टांको नष्टस्वरूपस्य संख्यांकः सोऽत्यादिभिः परिवर्त्तकैर्भज्यते यल्लभ्यते तदंकसंख्या अंत्यादयोऽकागता ज्ञेयाः कोऽर्थः नष्टरूपतः पूर्वं तावत् संख्या अंत्यादयोऽकास्तस्यां पंक्तौ परिवर्त्तक संख्यत्वारान् स्थित्वा तत उच्छिता इत्यर्थः ततस्तेभ्यः पश्चानुपूर्व्या यदग्रेतनमंकरूपं तन्नष्ट ज्ञेयं, कोऽर्थः तन्नष्टकथने तत्र २ पक्तौ लेख्यमित्यर्थः एवं क्रियमाणे यद्येकः शेषः स्यात्तदा शेषरूपाणि लिखितरूपादवशिष्टानि क्रमेण स्थाप्यानि प्रथमादिपंक्तिषु लेख्यानीत्यर्थः तथा यदि शून्यं शेषम् स्यात्तदा लब्धांक एकेन हीनः कार्यः ततः एकहीनलब्धांकसंख्या अंत्यादयोऽकास्तस्यां पक्तौ गता ज्ञेयाः पूर्वस्थापिता संप्रति उच्छिता इत्यर्थः नेभ्यः पश्चानुपूर्व्याऽग्रेतनं नष्टं रूपं ज्ञेयं इति प्राग्वत् लिखितनष्टरूपेभ्यः शेषांका प्रथमादिपंक्तिषु क्रमेण लेख्याः ।

अत्र पंचपदीमाश्रित्योदाहरणं यथा त्रिशत्तमं रूपम् नष्टं तन्कीदृशम् ? इति केनापि पृष्टं नतोऽत्र त्रिशदंत्यपरिवर्त्तेन चतुर्विंशतिरूपेण भज्यते लब्धएकः शेषाः षट् ततोऽत्र पंचमपक्तौ पंचकरूपमंक रूपं गत कोऽर्थः चतुर्विंशतिवारान् स्थित्वा संप्रति पंक्ति उच्छितमित्यर्थः तस्माच्च पश्चानुपूर्व्याऽग्रेतनं चतुष्कं रूपं नष्टं ज्ञेयं संप्रति परिवर्त्तते इत्यर्थः अतश्चतुष्को नष्टस्थाने पंचमपक्तौ स्थाप्यः तथा शेषषट्कस्य चतुर्थपंक्तिस्तत्केन षट्करूपरिवर्त्तेन भागे लब्ध एकः शेषस्थाने शून्यं ततो लब्धं एकं द्वीनं क्रियते जातं लब्धस्थानेऽपि शून्यं ततश्चतुर्थपंक्त्येकमपि रूपं गतं नास्ति ततोऽंत्यमेव षट् पंचकरूपं नष्टं ज्ञेयं शेषांका एकद्विकत्रिका-

नुक्रमेण स्थाप्याः यथा ३२१५४ इदं त्रिशसमं रूपं ज्ञेयं ।

अथ द्वितीयमुदाहरणं यथा चतुर्विंशतितमं रूपं नष्टं तत्कीदृशमिति पृष्टे चतुर्विंशतेरत्य परिवर्त्तेन २४ रूपेण भागे लब्ध एकः शेषं स्थाने शून्यं ततः पूर्वोक्तयुक्त्या शून्यशेषत्वात् लब्धमेकहीनं क्रियते जाते लब्धस्थानेऽपि शून्यं ततः पञ्चमपंक्ता बध्वाप्येकमपि रूपं गतं नास्ति ततोऽत्य एव पञ्चकरूपोऽंकं स्थाप्यः शेषा अंका एकद्विक्रत्रिकचतुष्कानुक्रमात् स्थाप्या यथा ४३२१५ इदं चतुर्विंशतितमं रूपं ।

तृतीयमुदाहरणं यथा सप्तनवतितमं रूपं नष्टं ततः सप्तनवतेरत्य परिवर्त्तेन २४ रूपेण भागे लब्धाश्चत्वारः शेष एकोऽन्तः पञ्चमपंक्तावन्त्यादयश्चत्वारोऽङ्कागता ज्ञेयाः तेभ्योऽग्रेतन एकको नष्टस्थाने लेख्यः एकशेषत्वात् शेषा अंका क्रमाद्विक्रत्रिका यथा २३४५१ इदं सप्तनवतितमम् ।

अथ चतुर्थमुदाहरणं यथा पञ्चाशत्तमं रूपं नष्टं ततः पञ्चाशतोऽत्यपरिवर्त्तेन २४ रूपेण भागे लब्धौ द्वौ ततोऽत्यपंक्ता वन्त्यादाराभ्य द्वावङ्कौ गतौ तदग्रेतनसिक्को नष्टः स्थाने लेख्यः तथा शेषस्य द्विकस्य चतुर्थपंक्तिपरिवर्त्तेन षट्करूपेण भागे किमपि न लभ्यते ततोऽत्र चतुर्थपंक्तौ एकमपि रूपं गतं नास्ति अतोऽत्यपञ्चक एव नष्टस्थाने लेख्यः ततः तृतीयपंक्तौ शेषस्य द्विकस्य परिवर्त्तेन द्वयरूपेण भागे लब्ध एक शेषं शून्यं ततो लब्धमेकहीनं क्रियते जातं लब्धस्थानेऽपि शून्यं अतस्तृतीयपंक्तावेकमपि रूपं गतं नास्ति ततः पञ्चकस्य चतुर्थपंक्तौ स्थापितत्वेन पुनः स्थापने समयमेदः सादिति तं द्वावन्त्यावन्त्योक्तमनुक्रम एव स्थाप्यः शेषौ २१ रूपावृत्तक्रमेण स्थाप्यौ यथा २१४५३ इदं पञ्चाशत्तमं रूपं ।

पंचमसुदाहरणं यथा पंचषष्ठितमं रूपं नष्टं ततः पंचषष्टेरत्यपरिवर्त्तेन २४-रूपेण भागे लब्धौ द्वौ ततः पंचकचतुष्क-
रूपौ द्वौ अंको गतौ ताम्यामग्रेतनस्त्रिको नष्टस्थाने लेख्यः शेषाणां सप्तदशानां चतुर्थपंक्तिपरिवर्त्तेन भागे लब्धौ द्वौ ततः पंचक-
चतुष्करूपाग्रसकौ गतौ तदग्रेतनस्त्रिकाश्च स्थाप्यते तदा समयमेदं स्यादिति तं भुक्त्वा द्विक स्थाप्यः शेषाणाम् तृतीयपंक्तिपरि-
वर्त्तेन भागे लब्धौ द्वौ शेषः एकोऽत्रापि पंचकचतुष्कौ द्वौ गतौ तदग्रेतनयोः स्त्रिकद्विकयोः स्थापने समयमेदं इति तौ त्यक्त्वा
एककः स्थाप्यः, एकशेषत्वात् शेषौ द्वौ अंको क्रमेण स्थाप्यौ यथा ४५१२३ इदं पंचषष्ठितमं रूपं.

षष्ठसुदाहरणं यथा सप्तमं रूपं नष्टं तत्र सप्तानामंत्य परिवर्त्तेन चतुर्विंशत्या भागे नाप्यते ततो त्रैकमपिकं गतं नास्ति
इति पंचक एव स्थाप्यः. अथ सप्तानां चतुर्थपंक्तिपरिवर्त्तेन षट्करूपेण भागे लब्धः एक शेषैकः ततः एकोऽत्योऽकोऽत्र गतः
'नष्टविहाणे'त्यादि वक्ष्यमाणगाथया वर्जितत्वात् पंचमपंक्तिस्थितः पंचको गत मध्ये न गण्यते इत्यांकोऽत्र चतुष्करूप एव
गतः तदग्रेतनस्त्रिकश्च नष्टस्थाने लेख्यः एकशेषत्वात् शेषाः अंकाः क्रमेण लेख्याः यथा १२४३५.

अथ सप्तमसुदाहरणं तत्र एकचत्वारिंशत्तमं रूपं नष्टं एकचत्वारिंशत्तमं भागे लब्ध एकः ततः एकोऽत्योऽकः
पंचको गतः तदग्रेतनचतुष्को नष्टस्थाने लेख्यः ततश्चतुर्थपंक्तिपरिवर्त्तेन ६ रूपेण शेषसप्तदशानां भागे लब्धौ द्वौ 'नष्ट दिष्टे'-
त्यादि गाथया वर्जितत्वात् चतुष्कं टालयित्वा शेषावंत्यादारभ्य द्वावंकौ पंचकत्रिकरूपौ गतौ ततस्तदग्रेतनो द्विकचतुर्थपंचकौ
लेख्यः तथा शेषाणां पंचानां तृतीयपंक्तिपरिवर्त्तेन २ रूपेण भागे लब्धौ द्वौ अत्रापि 'नष्ट दिष्टे'त्यादि गाथरीत्या टालयित्वा
चतुष्कं, शेषौ द्वौ अंको पंचकत्रिकौ गतौ तदग्रेतनो द्विको नष्टः स्थाने लेख्यते एवमेवं समयमेदं स्यादिति तं भुक्त्वा तृतीय-

पंक्तौ तदग्रेतन एकको लिख्यते एकशेषत्वात् शेषावंकौ त्रिकपंचकौ क्रमेण लेख्यौ यथा ३५.२४ इदं एकचत्वारिंशत्तमं रूपम् एवं सर्वोदाहरणेषु ज्ञेयं.

अथोद्धिष्टनयने करणमाह —

अंता इग य अंका, नियमपरिवृष्ट ताडिया सव्वे । उद्धिष्ट भंगसंखा, इगेण सहिया सुणेयव्वा ॥१७॥
 व्याख्या—यावंतोडंकाः सर्वपंक्तिष्वन्त्यादयो गताः स्युः कोऽर्थः, स्वस्वपरिवर्त्तिकसंख्यावासानुवर्तित्वोत्थिताः स्युः तेऽंकाः स्त्र २ परिवर्त्तस्ताडिताः गुणिताः पश्चादेकयुता उद्धिष्ट भंगस्य संख्या स्यात् . उदाहरणं यथा २३४५२, इदं कतिधम् रूपमिति—केनाऽपि पृष्टं; अन्नांत्यपंक्तौ द्रष्ट एककः अतोऽन्त्यादयः पश्चानुपूर्व्या पंचकचतुष्क्रिकद्विकरूपाश्चत्वारोडंका मताः, ततश्चत्वारः पंचमपंक्तिपरिवर्त्तेन २४ रूपेण गुणिता जाता षण्णवतिः, तथा चतुर्थपंक्तौ द्रष्टः पंचकोऽतोऽत्र गतांकाभावः तृतीयपंक्तौ द्रष्टचतुष्कः, अत्र पंचको गतः स्यात् परं 'नङ्कु दिहे'त्यादि गाथया वर्जितत्वात् तद् गतमध्ये न गण्यते, तेनाऽप्राऽपि गतांकाभावः, एवं द्वितीयपंक्तौ पंचकचतुष्कौ प्रथमपंक्तौ च पंचकचतुष्कत्रिकागताः स्युः परं वर्जितत्वेन गतौकेषु न गण्यंते, अतस्तत्रापि गतांकाभावः, ततः षण्णवतिरेकयुता जाता सप्त नवतिः इदं सप्तनवतितमं रूपं तथा ३२१५४. इदं कतिघमिति पृष्टे, अन्नांत्यपंक्तौ द्रष्टश्चतुष्कः ततः एकः पंचकरूपोडंको गतः ततः एकश्चतुर्विंशत्या परिवर्त्तेन गुण्यते जाताः २४, चतुर्थपंक्तौ पंचकस्य द्रष्टत्वात् गतौकः कोऽपि नास्ति तृतीयपंक्तौ द्रष्टः एककः 'नङ्कु दिहे'त्यादि गाथोदितत्वात् पंचकचतुष्कौ गतांक्रमध्ये न गण्येते, ततस्त्रिकद्विकरूपौ द्वावेवगतौ द्वौ च स्वपरिवर्त्तेन द्विकरूपेण गुणिता जाताश्चत्वारः पूर्वं चतुर्विंशतिमध्ये क्षिप्ता जाता २८.

नमस्कार-
स्त्ववृत्ति०
॥१३॥

द्वितीयपंक्तौ द्रष्टो द्विकोऽत्रापि पंचकचतुष्कयोः प्राग्वत् वर्जितत्वात् एक एव त्रिकरूपोऽङ्को गतः स्वस्वपरिवर्त्तनैकरूपेण गुणितो जाता-एक एव पूर्वाष्टाविंशतिमध्ये क्षिप्तः जाता एकोनत्रिंशत् प्रथमपंक्तौ तु प्राग्वत् पंचकचतुष्कयोर्वर्जितत्वेन गतोऽङ्कः कोऽपि नास्ति, सर्वमीलने एकोनत्रिंशदेकनयुतात्रिंशत् ततः इदं त्रिशत्तमं रूपं तथा २३४१५. अयं कतिथोभंग इति-केनापि पृष्ठं, अत्रांत्यपंक्तौ पंचकस्य द्रष्टत्वात् न कोऽपि गतोऽङ्कः चतुर्थपंक्तौ प्राक्तनरीत्या पंचकस्य वर्जितत्वाच्चतुष्कत्रिकद्विकरूपास्तयो-ऽङ्कागतास्तत्तस्यः स्वपरिवर्त्तेन ६ रूपेण गुणिता जाता १८. तृतीयपंक्तौ पंचकस्य वर्जितत्वात् गतोऽङ्को नास्ति एवं द्वितीयप्रथमपंक्तयोरपि ततोऽष्टादश एकयुता जाता १९, अयं एकोनत्रिंशो भंगः तथा २१४८३, अयं कतिथ इति पृष्ठे अत्रांत्यपंक्तौ त्रिकस्य द्रष्टत्वात् पंचकचतुष्करूपौ द्वौ अङ्कौ गतौ ततो द्वौ स्वपरिवर्त्तेन २४ रूपेण गुणितौ जाताः ४८. चतुर्थपंक्तौ पंचकस्य द्रष्टत्वेन गतोऽङ्को नास्ति, तृतीयपंक्तावपि पंचकस्य प्रोक्तरीत्या वर्जितत्वाच्चतुष्कत्रिकद्विकरूपास्तयोर्वर्जितत्वात् द्विकरूपएक एव गतोऽङ्कः स एकेन गुणितो जातः एक एव ४८ मध्यं क्षिप्तो जातः एकोनपंचाशकदेकयुता जाता पञ्चाशत् अयं पंचाशत्तमो भंग इति वाच्यं, एवं सर्वत्र ज्ञेयं.

गताङ्कगणनेऽपवादमाह-

नष्टदिष्टविहाणे, जे अङ्का अंतमाई पंतीसु । पुर्वि ठखिया नहि ते, गयंकगणने गणिजंति ॥१८॥

व्याख्या-नष्टोद्दिष्टविधौ येऽङ्का यश्चानुपूर्व्याऽन्त्यादिषु पंक्तिषु पूर्वं स्थापिता भवन्ति, ते गताङ्कसंख्यायां क्रियमाणयां न गण्यन्ते. अंत्यादारभ्याङ्कक्रमायाताऽपि टाल्यन्ते ते हि अंत्यादिपंक्तिषु स्थितत्वेनापरपंक्तिषु अद्यापि नाधिकृता अतस्तान् टाल-

यित्वा गतांकानां संख्याः कार्यैस्त्वर्थः भावना नष्टोद्दिष्टोदाहरणेषु कृता.

अथ कोष्टकप्रकारेण 'नष्टोद्दिष्टे' आनिनीषुः पूर्वं कोष्टकस्थापनामाह—

पदमाए इगुकोठो उहुअहो आययासु पंतीसु । एगेगवहुमाणा, कोठा सेसासु सव्वासु ॥१९॥
व्याख्या—इहोर्ध्वाय आयताः कोष्टकपंक्तयो रेखाभिः क्रियन्ते तत्र प्रथमपंक्तौ एक एव कोष्टकः शेषपंक्तिषु पूर्वं २ पंक्तिषु

उत्तरोत्तरपंक्तिष्वधस्तात् संख्ययैककवर्द्धमानां कोष्टकाः कार्याः ।

अथ कोष्टकेष्वंकस्थापनामाह—

इगु आइम पंतीए, सुन्ना अन्ना सुआइ कोठेसु । परिवट्ठा बीएसु, दुगाइ गुणियाय सेसेसु ॥२०॥
व्याख्या—आदिमपंक्तौ प्रथमकोष्टके एकक एव स्थाप्यः, अन्यासुद्वितीयादिपंक्तिष्वद्वाघकोष्टकेषु शून्यान्येव स्थाप्यानि, द्वितीयेषु कोष्टकेषु परिवर्त्तिकाः स्थाप्याः, तथा तृतीयकोष्टकेषु त एव द्विगुणाः चतुर्थे कोष्टकेषु त एव त्रिगुणाः पंचमेषु चतुर्गुणाः षष्ठेषु पंचगुणाः सप्तमेषु षड्गुणाः अष्टमे सप्तगुणाः नवमकोष्टकेऽष्टगुणाः कोष्टकपंक्तिस्थापनायंत्रकं यथा—

अथ नष्टोद्दिष्टविधौ कोष्टकेष्वंकगुणनरीतिमाह—

पुव्वठियं के सुतुं, गणियव्वा अंतिमाइपंतिसु । तुठ्ठाओ उचरिमाओ, आइं काऊण लहु अंकं ॥२१॥
अहवा जिहुं अंकं, आइं काऊण सुतु दुवियं के । पंतिसु अंतिमाइसु, हिद्धिमकोठ्ठाउ गणियव्वं ॥२२॥
व्याख्या—यथा प्राक् नष्टोद्दिष्टविधौ पश्चानुपूर्व्यांऽत्यादिपंक्तिषु येऽंकाः पूर्वं स्थापिताः स्युस्ते गतांकेषु न गण्यन्ते, तथा—

क्रान्त कोष्टकानां प्रथमो द्वितीयतृतीयश्चतुर्थः पञ्चम इत्यादि रूपाया संख्या तासु पंक्तिषु नष्टरूपाणामपि सैव संख्या ज्ञेया. या-
वंतिथोऽक्षाक्रांतः कोष्टकस्तावंतिथं नष्ट रूपमित्यर्थः शेषाः स्व अध्वानाक्रांतपंक्तिषु शून्यकोष्टक संख्या तुल्यानि नष्टरूपाणि ले-
ख्यानि, उदाहरणं यथा त्रिशत्तमो भगो नष्टः सः कीदृश इति केनाऽपि पृष्टं ततः पञ्चपदकोष्टकयंत्रके पञ्चमपंक्तिस्तथ २४ तृतीयः
पंक्तिस्तथः ४ द्वितीयपंक्तिस्तथः १ अंकैर्ज्ञाता २९ मूलपंक्तिस्तथ १ युतत्वेन ३० नष्टभंगस्य संख्या ततोऽभिज्ञानार्थमेतेषु कोष्टके
अऽक्षाः क्षिप्ताः ततः पञ्चमपंक्तौ सर्वलघुं पञ्चमादिकृत्वा पश्चानुपूर्व्यां पञ्चम चतुर्थ इत्यादिगुणनेऽक्षाक्रांतकोष्टके स्थितश्चतुष्कः,
ततः पञ्चमपंक्तौ नष्टस्थाने चतुष्को लेख्यः चतुर्थपंक्तिरक्षैर्नाक्रांताऽतः सर्वलघुपञ्चक्रमादि कृत्वा गुणने शून्यकोष्टके स्थितः
पञ्चक एव चतुर्थपंक्तौ नष्टस्थाने लेख्यः तथा तृतीयपंक्तौ पञ्चकचतुष्कौ लघू अपि पूर्वं स्थापितत्वेन सुक्त्वा शेषं त्रिकमेवलघु-
मादि कृत्वा गणनेऽक्षाक्रान्त कोष्टके स्थित एककोऽतः स एव तृतीयपंक्तौ नष्टस्थाने स्याप्यः तथा द्वितीयपंक्तौ प्राग्वत् पञ्चक-
चतुष्कौ पूर्वं स्थितौ विमुच्य लघुं त्रिकमादि कृत्वा गुणनेऽक्षाक्रान्त कोष्टके स्थितस्त्रिकः स एवाद्यपंक्तौ नष्टो ज्ञेयः इति जातो
त्रिशत्तमो भगः ३२१५४ एवं ज्येष्ठज्येष्ठमंक्रममादि कृत्वाऽधस्तनकोष्टकाद् गणनेऽपीदृशमेवेदं नष्टरूपमायाति यथात्यपंक्तौ सर्व-
ज्येष्ठमेकक्रमादौ कृत्वाऽधस्तन कोष्टकाद् गणनेऽक्षाक्रान्तस्थाने स्थितश्चतुष्कः ततः स एव तत्र नष्टो लेख्यः चतुर्थपंक्तौ पूर्वं
पञ्चमपंक्तिस्थापितं चतुष्कं टालयित्वाऽधस्तन कोष्टकाद् सर्वज्येष्ठमेकमादि कृत्वा गुणनेऽक्षाक्रान्तत्वाभावात् शून्यके स्थितः
पञ्चक एव नष्टस्थाने लेख्यः तृतीयपंक्तौ प्राग्वत् ज्येष्ठमप्येकं पूर्वं स्थापितत्वात् टालयित्वा शेषं ज्येष्ठं द्विकं आदि कृत्वा
गणनेऽक्षाक्रांतस्थाने स्थितो द्विकः स एव तत्र लेख्यः आद्यपंक्तौ सर्वज्येष्ठौ एककद्विकौ पूर्वं स्थापितत्वेन त्यक्त्वा ज्येष्ठं

द्वितीयपंक्तौ द्रष्टो द्विकोऽत्रापि पंचकचतुष्कयोः प्राग्वत् वर्जितत्वात् एक एव त्रिकरूपोऽंको गतः सस्त्रपरिवर्त्तनैकरूपेण गुणितो जाता एक एव पूर्वाष्टाविंशतिमन्त्रे क्षिप्तः जाता एकोनत्रिंशत् प्रथमपंक्तौ तु प्राग्वत् पंचकचतुष्कयोर्वर्जितत्वेन गतोऽंकः ।
अथोद्दिष्टकरणमाह-

उद्दिष्टभंग अंकपमाणकोष्ठेषु संति जे अंका । उद्दिष्टभंगसंख्या, मिलिएहि तेहि कायव्वा ॥२५॥

व्याख्या-उद्दिष्टो यो भंगस्तस्य येऽंका नमस्कार पदाभिज्ञानरूपा एकं द्वित्रिचतुरविकास्तत्प्रमाणास्तत्संख्यास्तावतिथा इत्यर्थः । ये कोष्ठास्तेषु येऽंकाः-परिवर्त्तिकास्मिति, तैस्सर्वैरेकत्रमीलितैरुद्दिष्ट भंगस्य संख्या स्यात्, उदाहरण यथा ३२४१५ अयं कतिथो भंग इति पृष्टं केनचित् अत्र पंचमपंक्तौ द्रष्टः पंचकः सर्वलघु पंचकमादौ दत्वोपरितनकोष्ठाद् गणने शून्यकोष्ठे स्थितः पंचकस्ततोऽत्र न किञ्चिच्छ्रम्यते चतुर्थपंक्तौ द्रष्ट एककः पूर्व पंचमपंचकं लघुक्रमागतमपि त्यक्त्वा चतुष्कं लघुमादौ दत्वा गणने एकाक्रान्तकोष्ठकसत्का लब्धाः १८ तृतीयपंक्तौ द्रष्टचतुष्कः प्राग्वत् पंचकं त्यक्त्वा लघु चतुष्कमादौ दत्वा गणने चतुष्काक्रान्तकोष्ठकसत्कं लब्धं शून्यं द्वितीयपंक्तौ द्रष्टो द्विकः ततः प्रोक्तरीत्या पंचकचतुष्कौ लघू अपि त्यक्त्वा लघु त्रिकमादौ दत्वा गणने द्विकाक्रान्तकोष्ठे लब्ध एककः आद्यपंक्तौ द्रष्ट त्रिकः ततः प्राग्वत् पंचकचतुष्कौ ह्युक्त्वा त्रिकमादौ दत्वा गणने त्रिकाक्रान्ते कोष्ठे लब्ध एककः सर्वलब्धां कमीलने जाता २० ततोऽयं विंशतितमो भंगः ज्येष्ठं ज्येष्ठपंचकमादौ कृत्वाऽधस्तनकोष्ठाद् गणनेऽप्यायमेव संख्या यथा पंचमपंक्तौ द्रष्टः पंचकः ततः सर्वज्येष्ठमेकमादौ कृत्वाऽधस्तनकोष्ठाद् गणने पंचकाक्रान्तकोष्ठके लब्ध शून्यं चतुर्थपंक्तौ द्रष्टः एककः तं ज्येष्ठत्वादादौ त्यक्त्वाऽधस्तनकोष्ठाद् गणने लब्धा एकक्रां तकोष्ठकेऽष्टादशः तृतीयपंक्तौ द्रष्टश्चतुष्कः सर्वज्येष्ठमप्येककं पूर्वस्थितत्वेन गुत्वा ज्येष्ठं द्विकमादौ दत्वाऽधस्तनकोष्ठाद् गणने चतुष्काक्रां तकोष्ठके

लब्धं शून्यं द्वितीयपक्तौ दृष्टो द्विक्रोडापि प्रोक्तरीत्या ज्येष्ठमेकं मुक्त्वा द्विकं ज्येष्ठमादौ दत्त्वा गणने द्विकाक्रान्तकोष्टे लब्धः एकः आद्यपंक्तौ ज्येष्ठौ एकैकद्विकौ मुक्त्वा त्रिकज्येष्ठमादौ दत्त्वा गणने त्रिकाक्रांतकोष्टे लब्ध एकः लब्धांकमीलने जाता त्रिशतिः द्वितीयमुदाहरणं यथा ५४३२१, अयं कतिथ इति पृष्टे अंत्यपंक्तौ द्रष्ट एकः सर्वलघु पंचकमादौ दत्त्वोपरितनकोष्टकाद् गणने एकाक्रान्तकोष्टे लब्धाः षण्णवतिः चतुर्थपंक्तौ दृष्टो द्विकः प्राग्वद् गणने द्विकाक्रांतकोष्टे लब्धा अष्टादश तृतीयपंक्तौ दृष्टस्त्रिक प्राग्वद् गणने द्विकाक्रांतकोष्टे लब्धाश्चत्वारः द्वितीयपंक्तौ द्रष्टश्चतुष्कः प्राग्वत् गणने चतुष्काक्रान्तस्थाने लब्ध एकः आद्यपंक्तौ द्रष्टपंचकः प्राग्वत् गणने पंचकाक्रांतकोष्टे लब्ध एकः सर्वलब्धमीलने जातं विशत्युत्तरशतं ततो विशत्युत्तरशतसंख्योऽयं भंग इति वाच्यं एवं ज्येष्ठमंकमादौ दत्त्वाऽधस्तनकोष्टेभ्यो गणनेऽप्ययमेव संख्या यथाऽंत्यपंक्तौ द्रष्ट एक सर्वज्येष्ठं तं आदौ दत्त्वा गणने एकाक्रान्तो कोष्टे लब्धाः १६ चतुर्थपंक्तौ पूर्वं स्थितत्वेन ज्येष्ठमेकं मुक्त्वा द्विकं ज्येष्ठं आदौ दत्त्वा प्राग्वत् गणने द्विकाक्रांतकोष्टे लब्धाः १८ एवं तृतीयपंक्तौ पूर्वस्थितावेकद्विकौ मुक्त्वा त्रिकमादौ दत्त्वा गणने तदाक्रान्तकोष्टे लब्धाः ४ द्वितीयपंक्तावेकद्विकत्रिकान् ज्येष्ठानपि पूर्वं स्थितत्वेन मुक्त्वा शेषं ज्येष्ठं चतुष्कमादौ दत्त्वा गणने लब्धः एकः एवमाद्यपंक्तौ पंचकाक्रांतस्थाने लब्ध एकः सर्वमीलने जातं १२० अथ तृतीयमुदाहरणं १२३४५ अयं कतिथ इति पृष्टे सर्वलब्धं पंचकमादौ दत्त्वोपरितनकोष्टकाद् गणने पंचकाक्रांतस्थाने लब्धं शून्यं एवं चतुर्थपंक्तौ पंचकम् पूर्वस्थितं मुक्त्वा चतुष्कमादौ दत्त्वा गणने चतुष्काक्रान्तस्थाने लब्धं शून्यं तृतीयायां प्रोक्तरीत्या त्रिकमादौ दत्त्वा गणने लब्धं शून्यं एवं द्वितीयापि आद्यपंक्तौ ज्येष्ठमेकमादौ दत्त्वा गणने एकाक्रान्तकोष्टे लब्ध एकः ततः प्रथमोऽयं भंगः एवमधस्तनकोष्टकाद् गणने यथा ज्येष्ठमेक-

मादौ दत्वाऽवस्तनकोष्टकाद् गणनेऽस्यपङ्क्तौ पञ्चकाक्रांतकोष्टे चतुर्थपङ्क्तौ चतुष्काक्रांतकोष्टे तृतीयपङ्क्तौ त्रिकाक्रांतकोष्टे द्वितीय-
पङ्क्तौ द्विकाक्रान्ते च कोष्ट लब्धानि शून्यानि आद्यपङ्क्तौ लब्ध एकः ततः प्रथमोऽयं भंगः एवं सर्वत्रज्ञेयं.

अत्रानुपूर्वोभंगगुणनमाहात्म्यमाह-

इअ अणुपुन्विप्पमुहे भंगे सम्भं विआणिउं जोउ । भावेण गुणइनिचं सो सिद्धिसुहाइं पावेइं ॥२६॥
जं छम्मासिय वरसिय, तवेण तिब्बेण भिह(उच्च)ए पावं । नमुक्कार अणुपुन्वी, गुणणे तयंखणद्धेण ॥२७॥
जो गुणइ अणुपुन्वि, भंगे सयले विसावहाणमणो । द्रढरोमवेरिणिह वध्धो वि समुच्चए सिग्घं ॥२८॥
एएणिह अभिमंतियवासेणं, सिरसि खित्तमित्तेण । साइणिमुअप्पमुहा, नासंति ग्वणेण सत्त्वगहा ॥२९॥
अलेविअ उवसग्गा, रायाइ भयाइं कुडरोगाय । नवपय अणाणुपुन्वी, गुणने जंति उवसामं ॥३०॥
तवगच्छमंडणाणं सीसो, सिरिसोमसुंदरगुरुणं । परमपयसंपयत्थी जंपहनवपयथयं एयं ॥३१॥
पंचनमुक्कारथयं एयं सेयं करंति संजमवि । जो जाएइ लहइ सो जिणकित्तियमहिमसिद्धि सुहं ॥३२॥
एषा सप्पाऽपि स्पण्टार्थाः एष श्रीपंचपरमेष्ठिनमस्कारमहामंत्रः सकलसमीहितार्थ—प्राणकल्पद्रुमाभ्यधिकमहिमा शान्तिकपोष्टि-
काद्यष्टकर्मकृत् ऐहिकपारलौकिकस्वाभिमतार्थ सिद्धये यथा श्रीगुर्वाङ्मनायां व्यातयः । श्रीमत्तपागणनमस्तरणोर्विनेयः श्रीसोमसुन्दरगु-
रोर्विनकीर्तिर्द्वारिः स्वोपपञ्चपरमेष्ठिमहास्तवस्य वृत्ति व्यधाज्जलधि नंदमनुप्रयेन्दे ॥१॥

इति श्रीजिनकीर्तिर्द्वारिविरचितनमस्कारस्तववृत्तिः समाप्ता ॥

